

ג. ירושלמי בפרק זה בורר
[ה"ט] והביאו הר"ף [שם
ח' ע"ב] והרא"ש שם [סי'
ל"ב] וכן הרשב"א בתשו'
[ח"ב סי' קנ"ו] שאפי'
בריעבד לא עשו כלום.
ס. טור בשם תשובת אביו
הרא"ש כלל ר' סי' ט"ו.

א. פשוט בב"ק דף ע"ב
ע"ב וסנהדרין דף כ"ז
ע"א ויליף לה מקרא אל
תשת ירך עם רשע וגו'.

ביאור המשפט

* **רשע פסול כו'.** כתב ברכ"י בשם בני אהרן, כאשר ישאל
איש שיחרימו שכל איש שיודע פסול בעדים יבוא ויגיד אם
בדרך אולי אמרה אין שומעין לו וראוי לנזיפה ואם ברי
קאמר שומעין לו והכל לפי ראות ב"ד עכ"ל. ועי' חי' רעק"א
ופ"ת סקל"ה. ודע דבכל מקום שהבע"ד טוען ברי שהעדים
שקרנים, מעתה אין העדים הללו יכולים להעיד לטובתו
שהרי הודה שהם פסולים ונאמן לחובתו כמבוי ברש"י
כתובות מ"ד א' וגלה"ש שם בשם מל"מ. ולפי"ז נר' דב"ד
צריכים לכתוב בספר הזכרונות כל פעם שבע"ד מכחיש את
העדים — שיופסלו להעיד לו מכאן ולהבא. וצע"ק למה
ד"ז לא נזכר בשו"ע. ומצאתי באור שמח סוף הל' אישות
(ד"ה והנה נצדד) שכתב שיש מכשירין בזה דס"ל דכל זמן
שלא חטא בפני עדים תלינן שעשה תשובה בצינעה ע"ש:
* **פסול לעדות.** עי' מ"צ שהבאנו דעת התומים ונתיבות
שאינו גזירת מלך אלא חשש משקר. וצע"ג דהא מבוי
בתוס' בכורות ל"ו א' ועוד פוסקים שרשע פסול לעדות אף
כשאינו חשוד לשקר בעדות ממון וכדקי"ל כאב"י (סנהדרין

רשע אם פסול
מגז"כ או
חשש משקר

יז (נד) **יזהרים שקרובים זה לזה (נה) או (נו) שקרובים לדיינים פסולים: יח סאם**
הקהל מינו עדים ותקנו שלא ישוה שום עדות וזולתם כשרים להעיד אפילו
לקרוביהם כיון שקבלום עליהם (וע"ל סימן ל"ז סכ"צ). הגה (עיין ד"מ סי' כ"ז ס"א)
אצל אם מינו סתם עדים צעיר אין כוונתם שיעידו לפסולים וכן (נו) דיינים הממונים צעיר
(נה) לא ידונו לקרוביהם (ריצ"ש סימן ש"א) וכן נוהגין:

1234567

לד עדים הפסולים מחמת עבירה. ובו ל"ה סעיפים:

א (א) * ארשע * פסול לעדות

אוצר החכמה משפטי צדק

יז (נד) **יזהרים שקרובים זה לזה כו' פסולים.** ואם
היו קרובים בשעת ראייה ואח"כ נתרחקו ע"ל סקמ"ג:
(נה) **או שקרובים לדיינים פסולים.** ויש (קלט)
מכשירים בעדים הקרובים לדיינים. ולמעשה (קמ) צ"ע.
ואם עברו וקבלו העדות (קמא) דנין עפ"י אותה עדות
לאוקמי ממונא. ויש (קמב) שכתבו דבכה"ג יכולים
לחזור ולהעיד בפני ב"ד אחר: (נו) **שקרובים לדיינים**
פסולים. וה"ה (קמג) בעדי שטר שקרובים לדיינים.
בית דין שקיבלו עדות מעדים כשרים ורוצים לשלוח
לב"ד אחר שידונו על פיהם (קמד) י"א שאם העדים
קרובים לב"ד השני אסורים לדון דנמצא מוציאים
ממון עפ"י קרובים: יח (נו) **דיינים הממונים בעיר.**
ע"ל סוס"י ז' וסי' ח' ס"א: (נה) **לא ידונו לקרוביהם.**
ואפי' (קמה) התחילו לדון בכשרות ונעשו קרובים דרך
חתונה קודם גמר דין פסולים לגמור הדין:
לד (א) רשע פסול לעדות. (א) שנאמר אל תשת ירך
עם רשע להיות עד חמס. ודרשו חז"ל אל תשת רשע

עד. י"א (ב) שטעם התורה בזה משום שרשע חשוד לשקר ועל כן אינו נאמן, אבל אם הבית דין אין יודעים
שהוא רשע אף אם העד יודע בעצמו שהוא רשע יכול להעיד כשיודע עדות אמת. אבל הרבה אחרונים (ג) כתבו
דגזירת הכתוב הוא שרשע פסול לעדות כמו קרוב שהוא פסול הגוף. ועל כן (ד) מי שיודע בעצמו שעבר עבירה

ציון המשפט

(קל"ט) עש"ך וביאור הגר"א: (קמ) ב"ח ש"ך או"ת ונתה"מ: (קמא) קוה"פ בשם שו"ת כרם שלמה אבה"ע סי' נ"א:
(קמב) שם בשם שו"ת שפת הים, וכתב שם דבכה"ג לא אמרי' עבד איניש לאחזוקי דיבוריה וטעמו נר' עפ"ד התומים
לעיל סי"ב. ועי' בבה"מ מש"כ בשם הנתיבות וצ"ע לדינא: (קמג) כדלק' סי' מ"ו סכ"א: (קמד) או"ת שם: (קמה) פ"ת:
לד (א) רמב"ם רפ"י מהל' עדות. ובסמ"ע ולבוש כתבו דפשוטו של מקרא בא לאסור לכשר להצטרף עם פסול ע"ש:
(ב) פ"ת בשם או"ת ונתה"מ וכן מבואר בתש' הרשב"ש (המובא לק' או"ת ט"ז), וכ"נ ד' הרי"א ז' ושל"ג המובא בתש'
נו"ב אבה"ע סי' נ"ז (ד"ה ואמנם): (ג) נו"ב (שם ד"ה זהו. והוכיח כן מתוס' בכורות ל"ו א' וש"פ) גבורות ארי (מכות
ה' ב') קצה"ח (רס"י נ"ב. והוכיח כן מדברי הנ"י) ישועות יעקב (יו"ד סי' קכ"ז סק"ח) מנחת חינוך (מצוה ל"ז [ו], ע"ה
או"ז) שו"ת מהרי"ל דיסקין (סי' ל"ט או"ת כ"ה) שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' קנ"א חי' הרי"ם (סי' כ"ח סק"ג) וישועות
ישראל כאן. וכ"נ מדברי הלבוש סמ"ע ב"ח וכנה"ג דלק' בסמוך סק"ה במ"צ. ועי' בה"מ שכתבנו דאפשר שגם התומים
הנ"ל מודה לזה אלא דהוא מיירי באופן שלא נפסל בב"ד ולשיטתו אזיל דס"ל דבכה"ג אינו נפסל וכדלק' במ"צ סק"ב.
אבל במהר"ם שיק לא כ"כ ע"ש: (ד) רעק"א בשם חו"י קצה"ח (סי' כ"ח סק"ח) חי' הרי"ם (הנ"ל) וס' שערי ישר (ש"ז
פ"א ד"ה וכן). [ובפ"ת הביא מהחו"י הנ"ל שמסתפק בכה"ג מה לעשות אם הבע"ד תובעו להעיד ע"ש. וע"ל סכ"ה
במילואים בשם שערי ישר. ונראה שאם יכול - ישתמט ויאמר שאינו זוכר העדות בדיוק]. ובס' אורח משפט העיר דיכול
להרהר בתשובה ולהעיד מיד. ונראה שאם היה רשע כשראה העדות גם זה לא יועיל דבעינן תחלתו בכשרות כדלק' מ"צ

ב. ברייתא שבועות דף ל'
ע"ב.

(ב) * בואפילו עד כשר שיודע בחבירו (ג) שהוא רשע ואין הדיינים מכירים רשעו

ביאור המשפט

משפטי צדק

כ"ז א' דאף רשע שאינו חמס פסול לעדות) אע"פ שאינו חשוד לכל התורה. [שו"ר בשו"ת מהר"ם שיק אבה"ע סי' מ"א (ד"ה ואע"ג דלפי) שעמד ע"ז וכתב שדברי התומים אינם תואמים לדברי התוס' הנ"ל]. ועוד ק"ל שהאור"ת בעצמו (כאן) ביאר דברי המחבר שאסור להעיד יחד עם עד רשע אע"פ שהוא יודע שהעדות אמת והדיינים אין יודעים שהוא רשע "כי אין לנו לעשות תחבולות רשע וה' לא צוה, וכן גזרת המלך הוא ואין להרהר ולחפש בטעמים" עכ"ל. וזה סותר לכאור' לדבריו הנ"ל. ולענ"ד י"ל דגם התומים מודה שהוא גזירת מלך, מיהו היינו דוקא כשהעידו עליו בב"ד וכמו שכתבנו בשמו במ"צ סק"ב אבל בלא עדות בב"ד לא חל גזירת המלך ואינו נפסל, ומ"מ הטעם דחשש משקר ודאי קיים גם אם לא העידו עליו בב"ד [אם הוא רשע דחמס וכמ"ש במ"צ סק"א] ועל זה אמר התומים שבכה"ג שהוא יודע בעצמו שמעיד אמת יכול להעיד אע"פ שיודע בעצמו שהוא רשע דחמס. ולענין פסול מחמת נגיעה כשב"ד אין יודעין שהוא נוגע, דעת התומים דמותו לו להעיד עדות הברור לו. ובנתיבות חולק עליו וכתב דאם יודע בעצמו שהוא נוגע אסור לו להעיד ע"ש [פ"ת]. (וע"ל סי' ל"ז ס"ג בבה"מ ד"ה העדות). והפסול מחמת קורבה לכו"ע אסור לו להעיד [שם]:

* ואפי' כו'. עי' מ"צ שהבאנו מחלוקת אחרונים אם רשע פסול לעדות באופן שעבר עבירה בצינעה ולא העידו עליו בב"ד. וראיתי באבני נזר (אבה"ע סי' כ"ט או י"ד) שחולק על התומים בזה והוכיח מגמ' כתובות מ"ד א' שנפסלים

עבר עבירה
בצינעה אם
כלפי שמיא
פסול לעדות

אע"פ שלא נודע פסולם לב"ד ע"ש. (א"ה וכ"נ להוכיח מהא דלעיל רס"י ל"א) אבל כתב שם (בסי' ל"ח או י"ז) דיש לחלק דהיינו דוקא במי שהעיד שקר שהוא פסול מסברא, אבל אם אינו חשוד לאותו דבר אלא שהוא פסול מגז"כ

1234567

ציון המשפט

ס"ק קמ"ז ע"ש: (ה) קצה"ח ישועות יעקב ומנ"ח הנ"ל. והג"ר ברוך פרנקל זצ"ל (בס' עטרת חכמים חי' מס' שבועות דף נ"ה ט"ד) כתב עוד דיש לחלק דרשע דחמס [וכן עד זומם] פסולין מחמת שחשוד לאותו דבר מצד תאות ממון יעיד בשקר, וא"כ פסול למפרע [וכדלק' ס"ז], אבל הפסולים מצד רשעות שאינם חשודים לאותו דבר רק התורה פסלה אותם י"ל שאינם פסולים רק מעת שנתברר רשעתם בב"ד עכ"ל. וע"ע ב"ח לק' סמ"ב וכנה"ג הגב"י או' צ"ו חידוש גדול. ועי' שע"מ סקט"ז שתמה ע"ז: (ז) ב"ח הנ"ל שו"ת הב"ח סי' ק"ב תומים סי' פ"ז סקט"ז [והו"ד לק' סכ"ו בבה"מ ד"ה ויש] תש' חת"ס יו"ד סי' י"א הו"ד בפ"ת יו"ד סי' ב' סק"ד, ואור שמח פי"ב מהל' עדות. וכ"מ בנתה"מ הנ"ל או' ב'. וע"ע תש' חת"ס אבה"ע ח"ב סי' קט"ו (ד"ה וראיתי) וצ"ע: (ז) תש' חת"ס יו"ד שם: (ח) שם. ובס' מנחת שלמה (ח"א סי' פ"ב ד"ה ובעיקר) כתב ונראה לפי"ז במי שיודע בעצמו שהוא רגיל בעבירה אשר אילו ב"ד היו יודעים מזה היו פוסלים אותו מלהיות עד אפ"ה כל זמן שלא פסלוהו באמת כשר הוא ויכול שפיר להיות עד גם על גיטין וקידושין, אך אם הוא יודע שגם אחרים יודעים מזה צריך ודאי להמנע מעדות כיון שאם יבואו אח"כ עדים הרי יתברר שהוא פסול למפרע עכ"ל: (ט) חי' הרי"ם (סי' ל"א סק"ב ד"ה עוד) ואמרי בינה סי' מ' (וכתבו שכ"מ סתימת דברי השו"ע כאן) וכ"מ מדברי הגר"א לק' סעי' כ"ה (ע"ש במילואים) וכן הוכיח מהר"ם שיק (על סה"מ ל"ז, ז') מדברי החו"י הנ"ל (צה"מ או' ד') וכ"מ בפ"ת סק"ב בשם ברכ"י: (י) שו"ת הב"ח סי' ק"ב ומהר"ם שיק שם. ובשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כ"ה ד"ה באמת) כתב ג"כ דהמחזיק חנות בפרהסיא בשבת ונושא ונותן לא ימלט שלא יעבור בעסקו גם על מלאכה דאורייתא וא"כ ודאי פסול לעדות מדאורייתא, ואע"פ שלא הוגבה עדות ע"ז מ"מ בדבר שהוא בפרהסיא והכל יודעים מזה א"צ קבלת עדות עכ"ד. וכע"ז בתש' חת"ס חו"מ סי' קצ"ה או' ב' ע"ש. ובאגרות משה (אבה"ע ח"א סי' פ"ב ענף י"א ד"ה אבל וד"ה דהנה) כתב דאלו הכופרים שמוחזקים לכל המכירים אותם לכופרים בעיקרי הדת, וכן מי שלמד אצל הגוים במקום שא"א ללמוד שם בלא חילול שבת פסול לעדות אע"פ שלא ראו עדים כשרים שחלל שבת, דדבר המפורסם הוי כקבלת עדות עכ"ד ע"ש: (יא) פ"ת סק"ב בשם ברכ"י. וע"ע פ"ת סק"ו בשם כנסת יחזקאל שמפקפק

(ד) אסור לו להעיד עמו (ה) אע"פ שהיא עדות ב' אמת, ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד השני שעמו עד שקר שאסור לו להעיד (ו) הרמז פ"י מעדות: ב * ג איזהו רשע (ו) כל שעבר עבירה (ז) שחייבים עליה

ב*. [כתב הש"ך שצריך
עיון גדול בדין זה שהוא
רחוק מסברא שיודע
שהענין אמת ולא יעיד,
והעלה דכיון דקי"ל דג'
עדים שנמצא אחד מהם
קרוב או פסול בטלה כל העדות אף שנשארו ב' כשרים ה"נ אע"פ שהענין אמת גזרת הכותב הוא כיון שיש עד פסול העדות בטלה ואסור להעיד].
ג. טור והרמב"ם בפ"י מהל' עדות, וביאר שם שהרי התורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר והיה אם בן הכות הרשע ובכללם חייבי כריתות.

אוצר החכמה

משפטי צדק

ולהעיד עמו דהא מבואר לק' סעי' כ"ג דעבר עבירה דרבנן צריך הכרזה וקודם שהכריזו עליו עדותו כשירה: (ד) אסור לו להעיד עמו. ודוקא (יב) להצטרף עמו אסור אבל להעיד בפני עצמו בתורת עד אחד שפיר דמי (יג) ואם הבע"ד יביא אח"כ העד השני אין בכך כלום דמאי הו"ל למעבד. וי"א (יד) דבכה"ג שיבואו הב"ד לצרף עדותו עם עדות הפסול ויוציאו ממון על פי שניהם אסור לו להעיד כלל. ועכ"פ (טו) אם בשעת ראיה נתכוונו שניהם להעיד בטלה גם עדות הכשר מדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול לדעת כמה פוסקים כדלק' סי' ל"ו ע"ש: (ה) אע"פ שהיא עדות אמת. פירוש אע"פ שהוא יודע שהעדו של שניהם אמת (טז) שנעשה כן בפני שניהם אפ"ה אסור מפני שהוא גורם שהדיינים יפסקו הדין על פיו ועל פי הרשע שעמו והתורה אסרה להעיד באופן שיבואו הבית דין להוציא ממון עפ"י עדות פסולה אע"פ שהענין אמת. וה"ה בשאר פסולי עדות כגון (יז) שיודע בחבירו שהוא קרוב לבע"ד (יח) או שיודע בו שהוא מעיד מתוך הכתב והדיינים אין יודעים מזה אסור להעיד עמו: ב (ו) כל שעבר עבירה. (יט) במזיד ואפי' בלא התראה (כ) ואפי' פעם אחת פסול לעדות, עד שיחזור בתשובה כדלקמן סכ"ח. אבל בשוגג (כא) אפי' הרג נפש בשגגה כשר לכל עדות אף קודם שעשה תשובה. ספק רשע או העובר על ספק איסור יבואר לק' סכ"ח בעז"ה: (ז) שחייבים עליה מלקות כו'. (כב) מפני שהתורה קראה לו רשע שנאמר (דברים כ"ה) והיה אם בן הכות הרשע, ובחייבי מיתות נאמר אשר הוא רשע למות. אבל העובר על לאו שאין

אח"ה"ח 1234567

ביאור המשפט

אל תשת רשע עד י"ל דאין הגזה"כ רק אם יודע בעדים שהוא רשע עכ"ד. וע"ע לק' סכ"ו בבה"מ סוד"ה או. וברמ"א אבה"ע (סוס"י קנ"ד סדר הגט ס"ב) כתב יש אימרים דהרב אומר לעדים שיהרהרו תשובה בלבם על עבירות שעשו אפילו מוחזקים לצדיקים גמורים שמא עברו עבירה שנפסלים בה עכ"ל. ומשמע שנפסל מדינא אם באמת עבר עבירה בצינעה. ואין לומר דהתם חיישינן שמא יבואו אח"כ עדים ויעידו שעברו עבירה קודם שחתמו על הגט, שהרי כבר כתב בתש' חת"ס (אבה"ע ח"ב סי' קט"ו סוד"ה וראיתי) דבכה"ג שבאו עדים ממש שעבר עבירה לא הייתי מצרף אפי' לסניף בעלמא הוידוי ההיא שהתורה עפ"י פקודת הרב המסדר הגט שציוה שיתודה נוסח הוידוי דמה היה לו לעשות, שלא להתודות [בתמיה] עכ"ד. וצ"ע דהא החת"ס ס"ל כדעת האחרונים שאין אדם נפסל אלא עפ"י עדים בב"ד, וא"כ מה התועלת במה שאומרים לעדי הגט להתודות, ממה נפשך אם לא יודע לב"ד ע"י עדים שעברו עבירה א"כ תשובה זו אינה מועלת כלל אפי' לסניף בעלמא כנ"ל. וי"ל דאע"פ שאנחנו לא נסמוך על תשובה כזו כלל בב"ד להוציאה מחזקת אשת איש אבל כלפי שמיא גליא שאם באמת שבו בתשובה בלב שלם כשהתודו הגט כשר ונ"מ להצילה מעונש איסור אשת איש אם נישאת עפ"י גט זה קודם שנודע פסולם:

* איזהו רשע כו'. בשו"ת מהרי"ק (שורש קכ"ו) כתב וז"ל ואשר רצית לדמות המסרב ליכנס בתקנת הקהל כדי שלא יפרע הקנס - לעד חמס, נבהלתי דדבר פשוט הוא

ציון המשפט

בזה: (יב) רבנו פרץ (בהגהות סמ"ק סי' רל"ז) כל בו (סי' פ"א) שער משפט תפארת יעקב בשם ברכ"י. ודעת הש"ך נראה דאין איסור להעיד עם רשע אלא באופן שנצטרפו בראייה, שאז גם הכשר נפסל מדין נמצא א' מהן קא"פ ע"ש. אבל באו"ת ונתה"מ חלקו עליו ואוסרים בכל ענין, וכ"מ בדברי המחבר בסמוך: (יג) תפארת יעקב: (יד) חשק שלמה (או' א') קובץ הפוסקים בשם ס' מנחת עני וכ"כ בישועות ישראל שכן משמע מלשונות הפוסקים. ובשו"ת בית יעקב סוס"י קל"ד כתב שיאמר לב"ד שהוא עד יחידי כי חבירו פסול. אבל האחרונים הקשו ע"ז שאין בזה שום תועלת כי אינו נאמן לפסלו וגם עובר בזה על איסור הוצאת שם רע כנ"ל סי' כ"ח ס"א: (טז) פ"ת בשם ברכ"י: (טז) לבוש וכן מבואר בסמ"ע ב"ח כנה"ג או' ג' וראש יוסף או' א'. אמנם בשו"ת רשב"ש סי' תרי"ב (ד"ה עוד כתבת גבי) כתב שבדוקא כתב הרמב"ם "אע"פ שהיא עדות אמת" דהיינו שיודע שהענין אמת, אבל אינו יודע אם העד הרשע ראה את הדבר אז אסור להעיד עמו [ואצ"ל אם יודע בבירור שהוא משקר. וז"ש בסמוך ואצ"ל כו'] אבל אם ראובן הכשר יודע בודאי ששמעון הפסול העיד באמת למה לא יעיד עמו כו' עכ"ד. וע"ל צה"מ או' ב' ובה"מ שם: (יז) שו"ת בית יעקב סי' קל"ד וחי' הרי"ם סק"א: (יח) בית יעקב שם: (יט) לק' סכ"ד ע"ש: (כ) ב"י יו"ד סי' ב' (ד"ה משומד) וש"ך שם סקי"ט: (כא) פ"ת בשם שבו"י. וע"ע אורח משפט (ד"ה ומי): (כב) רמב"ם וסמ"ע:

עדי הגט

שמתווידין קודם

חתמתן לענין

מה מהני

גדר 'רשע

דחמס"א אם הוא

דוקא בלוקח

ממון חבירו או

כל עבירה שיש

בה חימוד ממון

מלקות ואין צריך לומר אם חייבים עליה מיתת ב"ד לא שנא דאם עבר לתיאבון

ד. פשוט לכו"ע סנהדרין
דף כ"ז ע"א.

ביאור המשפט

דבעינן אחד משני דברים או שיעבור על עבירה שחייבין עליה מלקות או מיתה כדכתיב קרא אל תשת ירך עם רשע כלומר עם חייב מלקות או מיתה, או שהיה גזלן ולוקח ממון שאינו שלו בחמס וכן עד זומם שעיקר עדותו בחמס ונפקא לן מכי יקום עד חמס, וכן משמע בהדיא מתוך דברי הרמב"ם [פ"י מהל' עדות ה"ד] כו'. משמע טעמא שלוקחין ממון שאין שלהם פסולים הא אם היו עוברים עד ד"ת בשביל ממון שאין רוצה לפרוע אינו נפסל משום רשע כיון שאין בו חיוב מלקות. ואע"ג דלוח בריבית פסול לעדות אע"ג שאין לוקח ממון שאין שלו, נראה לענ"ד

משפטי צדק

כו מלקות אינו נפסל (כג) אלא מדרכנן. ודוקא (כד) בעבירה שאין בה חימוד ממון אבל בעבירה שיש בה חימוד ממון הרי זה רשע דחמס ופסול לעדות מן התורה אפי' במקום שאין שם מלקות, ודין זה (כה) נלמד ממה שנאמר (דברים י"ט ט"ז) כי יקום עד חמס, ועל כן הגנבים (כו) ומלוי בריבית פסולים לעדות מן התורה אע"פ שהם בני תשלומים ולא בני מלקות. ועי' ביאור המשפט גדר רשע דחמס:

דכיון שעבירת לקיחת הממון דמלוה על יד הלוח נעשית ואי אפשר מבלעדו חשיב עד חמס עכ"ל. [עוד כתב שם ואם יקשה לך מרבא דבעי רשע דחמס ואפ"ה ס"ל (סנהדרין כ"ז א' ורש"י שם) דאוכל נבילות לתיאבון מקרי רשע דחמס מחמת חימוד ממון כל דהו דשכיחי בזול אע"פ שאינו לוקח ממון שאינו שלו. י"ל דהיינו דוקא ברשע גמור דחייב מלקות, אבל היכא דאינו רשע למלקות ואנו באים לפסלו מטעם חמס גרידא אז בעינן חמס גמור שלוקח ממון שאינו שלו עכ"ד]. והעתיקו דבריו בקיצור בב"י (מחו' ה') ד"מ (הארוך סק"ב) סמ"ע (סק"י) או"ת (סק"ו) נתיבות (סק"ד) שמי שמסרב ליכנס לתקנת הקהל כדי שלא לפרוע הקנס אע"פ שחייב לשלם אינו פסול לעדות. ובדרכי משה הקשה על דברי מהרי"ק למה כופר בפקדון פסול לעדות והלא אינו לוקח ממון חבירו. ותירץ בהגהות דרישה דשאני פקדון דבכל מקום דאיתא ברשותא דמרא איתא והכופר בו כאילו לקח ממון שאינו שלו עכ"ל. ובאמרי בינה (סי' ל"ב ד"ה והנה) הוכיח מדברי מהרי"ק הנ"ל דאף רשע דחמס אינו נפסל אלא בעובר עבירה בקום ועשה ולא בשב ואל תעשה. וכ"כ בנחל יצחק (סי' ל"א ענף ו'). והוכיח שם כן מדברי הקצה"ח ונתיבות לק' ס"ז) וחלקו על התומים שכתב דרשע דחמס פסול אף בלאו שאין בו שום מעשה. אבל קשה על דברי מהרי"ק דבגמ' ב"מ ה' ב' ורש"י שם (ד"ה כשר) מבואר דהכופר במלוה כשר לעדות משום דאמרי' אשתמוטי קמשתמיט, משמע דבלאו האי טעמא הי' נפסל לעדות אע"פ שאינו לוקח ממון חבירו, ובהלואה לא שייך סברת הדרישה הנ"ל. (ועי' אמרי בינה שם מש"כ לתרץ בזה, והוא חידוש גדול. וע"ל סי' ד' בבה"מ ד"ה אין. אות ד'). ובס' ישועות ישראל (ע"מ סק"ה) תירץ דאין כוונת מהרי"ק לחלק בין עושה מעשה לאין בו מעשה, דהא הקשה מלוה בריבית דפסול והרי לוח בריבית עשה מעשה, אמנם עיקר כוונתו דלא מקרי רשע דחמס אלא במחסר ממון חבירו הן על ידי [שכופר] פקדון או הלואה, דכופר בהלוואה נמי איכא לאו דלא תכחשו כמב' ברמב"ם ריש הל' גזילה, אבל בעושה כדי להרויח ממון ואין חומס את חבירו לא מקרי חומד ממון. ולפי דבריו המוכר איסור הנאה לנכרי לדעת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה, הגם שעושה כדי להרויח [אינו נפסל] כיון דאינו חומס את חבירו לא מקרי רשע דחמס עכ"ל. אמנם תמה שם שלא הביא מהרי"ק דברי תוס' סנהדרין כ"ד ב' שכתבו דהעובר על איסור סחורה בפירות שביעית במזיד בזמן שביעית מה"ת פסול לעדות מה"ת והרי איסור סחורה הוא רק עשה, ובע"כ דס"ל דהו"ל כרשע דחמס (ע"ש בגי'). ומב' דכל עבירה שעשה להנאת ממון מקרי חמס ופסול לעדות מה"ת. [ובאמרי בינה סוס"י ל"ב תירץ ואפשר דדעת מהרי"ק דזה הוי ג"כ כמו לוקח ממון שאינו שלו דכיון שאסור לעשות בו סחורה הוי כלוקח שאינו שלו והוי כרשע דחמס כו' ועדיין צ"ע עכ"ל. ובחי' הריטב"א ר"ה כ"ב א' כתב דסוחרי שביעית אינן פסולין מה"ת משום דהוי לאו הבא מכלל עשה ע"ש. ומבואר דס"ל דכה"ג לא מקרי רשע דחמס, והטעם י"ל דס"ל כסברת מהרי"ק דבעי' חמס ממש]. ומ"מ כתב בישיבות ישראל דלענין דינא נראה עיקר כמהרי"ק אחרי שהרב"י וד"מ הביאו דבריו בסתם וכ"נ מדברי הרמב"ם וריב"ש (סי' שיי"א). עוד כתב שם אמנם נראה דבפסול דרבנן ודאי א"צ חמס ממש דאין לנקוט שתי קולות, א) דברבנן צריך חימוד ממון [כדלק' ס"ג]. ב) קולא דמהרי"ק דלא מקרי חימוד ממון אלא כשמחסר לחבירו, דהא סוחרי שביעית בזה"ז פסולין מדרבנן אע"פ שאינו חמס ממש, והטעם - לדעת תוס' צ"ל דזה מקרי חימוד ממון, ולדעת מהרי"ק וכן נראה דעת הרמב"ם צ"ל דמדרבנן פסול אף בלא חימוד ממון.

ציון המשפט

(כג) כמ"ש רמ"א בסמוך. וע"ש בבה"מ, ולק' צה"מ או' נ"ח עוד שיטות בזה וע"ע ערה"ש: (כד) כן מבואר ברמב"ם פ"י מעדות ה"ד וכ"כ המאירי (סנהדרין כ"ז א' ד"ה משומד), תומים סק"ג ונתיבות סק"א בשם מהרי"ק, וכן הוכיח בנחל יצחק (סי' ל"א ענף ו' ד"ה והנה) מתוס' והר"ן ונ"י הבאנו דבריהם בבה"מ: (כה) רמב"ם ומקורו בספרי ומכילתא כמ"ש באבן האזל: (כו) וגם לוח בריבית מקרי חימוד ממון כמשנ"ת בבה"מ:

ה. כאב"י שם דאפסיקא
הלכתא כוותיה דלא בעינן
רשע דחמס וזו אחת מהל'
יע"ל קג"ס דהלכתא כוותיה.

לא שנא (ח) האם עבר להכעיס. הגה * (ט) עזר עזירה שאין זה מלקות

משפטי צדק

(ח) אם עבר להכעיס. דהיינו (כז) שעבר העבירה בלא תיאכון כגון שיש לפניו איסור והיתר שוין ואינו מקפיד לברור ההיתר והוא לוקח מן הבא בידו, ואיש כזה (כח) אינו מומר לכל התורה, ואפילו הכי התורה פסלה אותו לעדות כי הוא רשע. אבל אם שביק התירא ואכיל איסורא בדוקא [אפי' (כט) פעם אחת] הרי זה מומר לכל התורה ודינו ככופר בתורה (ל) שמורידין ולא מעלין ופסול לעדות בכל ענין כדלק' סכ"ב (לא) ואפי' עשה כן בעבירה קלה וכלק' בסמוך: (ט) עבר עבירה שאין בה מלקות כו'. כגון (לב) לאו שאין בו מעשה או (לג) לאו הבא מכלל עשה, או (לד) לאו שבכללות וכן (לה) לאו הניתק לעשה שאין בו מלקות אינו נפסל מן התורה אלא מדרבנן. וכן (לו) העובר עבירה בחצי שיעור פסול מדרבנן. אבל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אע"פ שאין לוקין עליו י"א (לז) שנפסל מה"ת דזה אינו לקלות האיסור אלא

ביאור המשפט

ועוד כמו לרבא בעובר עבירה דאורייתא שיש בה מלקות פסול מה"ת בחימוד ממון כל דהו ה"ה בעובר עבירה דרבנן שחייבין עליה מכת מרדות פסול מדרבנן אם עושה כדי להרויח עכ"ד ישועות ישראל. והנה מהרי"ק הנ"ל בנה יסודו עפ"י דברי הרמב"ם שכתב דחמס היינו מי שלוקח ממון שאינו שלו, והא דלוה בריבית פסול לעדות נדחק לפרש משום שנותן למלוה לעבור על איסור נטילת ריבית. אבל ברא"ש לא נראה כן שכתב (סנהדרין פ"ג ס"ז) דהלוה בריבית פסול לעדות שמחמת חימוד ממון שהוא צריך למעות לעשות בהן צרכיו הוא עובר על לא תשיך עכ"ל. וכן משמע ברש"י שם וכ"כ המאירי וכן מפורש בב"י (לק' סט"ז) דמה"ט לזה בריבית פסול לעדות מה"ת. וכ"כ המשנה למלך (פ"ד ממלוה ה"ו ד"ה הנה) בביאור ד' הרמב"ם. (ואין לומר דקאי אליבא דרבא, ראשית דהא קי"ל כאב"י ובודאי הרא"ש והב"י והמל"מ קאמרי אליבא דהלכתא. ועוד דלא נחלקו אב"י ורבא בלאו שאין בו מלקות, רק בלאו שיש בו מלקות וכמ"ש ישועות ישראל הנ"ל). וכן משמע מלשון הנ"י שכתב (סנהדרין ה'

ב') דסוחרי שביעית במזיד פסולים מה"ת והואיל וחימוד ממון מעבירו על דברי תורה הוי כרשע דחמס. וכ"מ ביד רמה שם. ומצאתי בשו"ת שו"מ (ב', ד', צ"ב) שהעיר בכל זה ע"ד מהרי"ק והניח דבריו בצע"ג. ולפי"ז נראה דהמוכר איסורי הנאה לגוי פסול לעדות מן התורה אע"פ שאין בו מלקות דהוי כרשע דחמס שמרויח ממון מן העבירה. ומה שכתבו הב"י וד"מ בשם מהרי"ק דמי שאינו פורע קנס של תקנת הקהל כשר לעדות דלא מקרי רשע דחמס, י"ל שבדין זה מודו משום דהוי כמבטל עשה בשווא"ת שאינו נפסל לעדות אפי' במקום שיש בו חימוד ממון וכמב' בנתיבות סוף סק"ה. ולפי"ז לכאורה מי שאוכל מאכלות אסורות באיסור שאין בו מלקות [כגון תערובת איסור בפחות מכזית בכדא"פ] מחמת דשכחי בזול, דפסול לעדות מדאורייתא כמו לרבא בעובר על לאו גמור דחשיב כרשע דחמס וכמ"ש רש"י שם כ"ז א' ד"ה ה"ג:

* עבר עבירה שאין בה מלקות פסול מדרבנן. האחרונים דנו בלאו שאין בו מעשה אם נפסל מה"ת או מדרבנן, ובפ"ת הביא הכרעת רוב הפוסקים שאינו נפסל אלא מדרבנן. (ובס' פנים במשפט או' י"ג כתב דהמוחזק יכול לומר קים לי דפסול מה"ת וא"צ הכרזה. וע"ל מ"צ סקכ"ה וד"מ שם ודו"ק). ובנ"י (סנהדרין ה' ב') מפורש בשם תש' הרי"ף דהעובר על לאו שאין בו מעשה אינו נפסל, וכ"כ הריב"ש סוס"י שי"א הו"ד לק' סקכ"ח ע"ש. ומשמע לכאור' מדבריהם דאף מדרבנן אינו נפסל וכן מצדד בתומים סק"ג דהריב"ש לית ליה דין הרמ"א כאן אלא ס"ל דבלאו שאין בו מלקות אף מדרבנן לא נפסל. ובשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' נ') דעתו לחלק שאם עבר על לאו שאין בו מלקות בקום ועשה פסול מדרבנן וכמ"ש הרמ"א כאן, אבל אם עבר בשווא"ת אינו פסול אפי' מדרבנן וכסתמת דברי הריב"ש וש"א שהעתיקו אוצר החכמה

ציון המשפט

(כז) אמרי בינה (סי' ל"ג ד"ה והנה) אורח משפט (ד"ה כתב) שו"ת מהר"ם שיק חו"מ סי' ט' (ד"ה זהה. ע"ש) ואג"מ (אבה"ע ח"ד סי' י"ג או' ג') ויישבו בזה קושיית הפמ"ג יו"ד סי' ב' שפ"ד סק"כ. וע"ע חזו"א יו"ד סי' ב' סוף סק"ט: (כח) כמבואר בביאור הלכה אור"ח סי' ל"ט ס"א ד"ה או מומר. וע"ל צה"מ או' רצ"ג מש"כ בשם החזו"א: (כט) בה"ל שם בשם ש"ך. וע"ע ח"י הרי"ם (סק"ה ד"ה שוב) וחזו"א (שם סק"כ) שמפקקין בזה: (ל) כמ"ש ביו"ד סי' קנ"ח: (לא) ואפי' בביטול עשה כגון שלפניו אתרוג ולולב ולהכעיס ובשאת נפש אינו רוצה ליטול הרי זה כגוי כ"כ בתבואות שור יו"ד סי' ב' סי"ג, ובאמרי בינה (שם) כתב דאפי' באיסור דרבנן דינא הכי: (לב) עי' בה"מ: (לג) ריטב"א ר"ה כ"ב א': (לד) פנים במשפט ואורח משפט: (לה) כן מב' במל"מ (פ"ד ממלוה ה"ו) וקצה"ח סי' נ"ב ביאור הגר"א כאן תפארת יעקב ישועות ישראל ומנחת פתים וכן מצדד בפמ"ג (פתחה כוללת לאור"ח ח"א או' כ"ה) ונחל יצחק וחלקו על התומים בזה. אמנם אם ביטל העשה לוקה ופסול כ"כ בפמ"ג ע"ש: (לו) ערך לחם פמ"ג יו"ד סי' ב' שפ"ד סק"כ ואורח משפט. וע"ע גליון מהרש"א שמפקק בזה: (לז) אור"ח נתה"מ פ"ת ואמרי בינה (סי' ל"ג ד"ה ודע). אמנם בפמ"ג (אור"ח שם)

העובר על לאו שאין בו מעשה אם נפסל לעדות

ו. שם ע"ב ממשנה ואלו
הן הפסולין המשחק
בקוביא ר"ה דף כ"ב ע"א.

(י) פסול מדרבנן (ר"י י"ז מ"ד): ג יהיתה (יא) * העבירה שעבר מדרבנן

ביאור המשפט

דבריו. וכן משמע בישועות ישראל סוף סק"ד. גם בס' תפארת יעקב סק"ה כתב דבלאו שאין בו מעשה הוי ספק אם פסול מדרבנן, ומספק אין לפסלו. אכן באו"ת כתב דקי"ל כדברי רמ"א דבכל לאו נפסל מדרבנן ואפי' בלאו שאין בו מעשה וכ"כ כנה"ג ברכ"י ופ"ת סק"ה וסקי"ד בשם כמה אחרונים:

* **העבירה שעבר מדרבנן כו'.** עי' מ"צ שכתבנו בשם הפמ"ג דהיינו דוקא בעבירה שיש בה מכת מרדות ודייק כן מלשון הרמב"ם. ויל"ע דאפשר דהיינו דוקא לד' הרמב"ם דס"ל דאף בלא חימוד ממון נפסל, אבל לד' הרמ"א בסמוך דבעי' חימוד ממון והטעם דאז חשוד להעיד שקר משום הנאת ממון (כמ"ש האחרונים) א"כ לכאור' אף בעבירה שאין בה מכת מרדות יש לפסלו מדרבנן שהרי חשוד הוא לעבור עבירה משום חימוד ממון. ויש לדחות דמכל מקום אינו חשוד להעיד עדות שקר אא"כ עבר עבירה חמורה שיש בה מכת מרדות אבל

העובר על איסור דרבנן שאין בו מכת מרדות אם נפסל לעדות

1234567
אח"כ

משפטי צדק

לחומר האיסור. ובמנחת חינוך (לח) כתב דהעובר על לאו ד"כל אלמנה ויתום לא תענון" צ"ע אם נפסל לעדות דאף שאין בו מלקות מ"מ כיון דעונשו מפורש יותר ממלקות הו"ל עבירה חמורה דפסול אע"פ שאין לוקין עליה כמו לאו שניתן לאזהרת מיתת כ"ד. וכל זה בעבירה בקום ועשה (לט) אבל המבטל עשה דאורייתא בשב ואל תעשה אינו נפסל לעדות (מ) ואפי' הוא מחמת חימוד ממון. ודוקא (מא) באקראי כגון שלא הניח תפילין יום אחד או לא ישב בסוכה יום אחד וכיו"ב מחמת עצלות או תאוה אבל אם עשה כן בפריקת עול ששחק ממצוה זו או שאינו חושש תדיר למצוה זו אפי' מצוה היותר קלה ואפי' מצוה דרבנן הרי זה מין ופסול מן התורה. וכן הלועג על דברי רז"ל הרי זה מין ופסול לכל עדות ולצירוף למנין עשרה עד שישב בתשובה שלמה ושב ורפא לו. וע"ע לק' סעי' י"ז: (י) **פסול מדרבנן.** ונ"מ (מב) דכפסול

דרבנן אינו נפסל עד שיכריזו עליו. וי"א (מג) שאם עבר עבירה דאורייתא שהכל יודעים שזו עבירה היא אע"פ שאין בה מלקות ואינו נפסל אלא מדרבנן אפ"ה א"צ הכרזה. עוד נ"מ (מד) דהמקדש בפני פסולי עדות דאורייתא אינן קידושין אבל בפסולי עדות דרבנן חוששין לקידושין. ועוד נ"מ דפסולי עדות דרבנן כשרים לעדות אשה שמת בעלה כמבואר (מה) באה"ע סי' י"ז ס"ג: ג (יא) **העבירה שעבר מדרבנן.** כגון (מו) שאכל בשר עוף בחלב או שחלל יו"ט שני של גליות וכיוצא בו. (מז) וה"ה בועלי ארוסה בלא כתובה פסולים מדרבנן. וכתב

ציון המשפט

וחי' הרי"ם סק"ג וישועות ישראל סוף סק"א פקפקו בזה. ועי' מש"כ אחרונים אלו לענין לאו דמחמר. ובס' מנחת פתים כתב דהמחמר בשבת בצינעא כשר לעדות [מה"ת] כי הוא לאו קל שאין בו מלקות כמב' בגמ' שבת קנ"ד ב', אבל אם עשה כן בפרהסיא כיון דמחלל שבת בפרהסיא כעכו"ם אף בלאו דמחמר, ממילא נפסל לעדות: (ל"ח) סוף מצוה ס"ה. וע"ל סוס"י י"ז בבה"מ שי"א דלאו זה נאמר על כל א' מישראל אלא שדיבר הכתוב בהוה. ומ"מ בעו"ה הרבה אנשים אין יודעים חומר האיסור בזה וא"כ הו"ל כשוגגין וע"ל סכ"ד: (ל"ט) פ"ת בשם אחרונים, שו"ת קול בן לוי סי' ה' הו"ד בגליון מהרש"א, וכן מבואר בישועות ישראל סק"ד וכ"ה בס' אורח משפט ונחולק בזה על הפמ"ג (שם). ועי' מנחת פתים] והביא כן מתש' רדב"ז סי' תקצ"ג שכ' דהמבטל ציצית ותפילין אינו נפסל. ולענין ערל ע"ל סכ"א: (מ) כ"מ במהרי"ק שורש קכ"ו הו"ד בב"י ד"מ וסמ"ע סק"י וכ"כ אמרי בינה (סי' ל"ב ד"ה והנה). ומכל מקום הכופר בפקדון או במלוה [כשיש בידו לפרוע] פסול לעדות שחשיב רשע דחמס שמחסר ממון חבירו כמו שבארנו בבה"מ: (מא) ערה"ש וכן מב' בפ"ת. וכע"ז בתשב"ץ ח"ג סוס"י ש"ט: (מב) כ"מ מסתימת דברי השו"ע לק' סכ"ג וכן פסק בישועות ישראל (סק"ד) דכל הפסול מדרבנן בעי הכרזה אע"פ שעבר על איסור תורה וכתב שם שכן מב' בב"י אבה"ע סי' מ"ב (ד"ה מ"ב, ע"ש). ולענ"ד גם בב"י כאן מחו' א' משמע הכי ע"ש. וכ"כ פ"ת (סקל"א) בשם פנים מאירות וכן נסתח יחזקאל, גליון מהרש"א בשם עבודת הגרשוני, תומים סי' מ"ו סקמ"ב, קצה"ח סי' כ"ח סק"ח וכ"ד מהרש"ש הו"ד במל"מ פ"ד ממלוה ה"ו ושער המלך פ"ד מגירושין ה"ד וכ"ה בחשק שלמה הגב"י או' ס"ח אמרי בינה סי' ל"ב (סוד"ה גם י"ל, וד"ה וכן) שו"ת בית שלמה (אבה"ע סי' פ' דף צ"ה - צ"ו) בשם כמה פוסקים ברכ"י או' י"ז בשם ס' דברי אמת שו"ת מהר"ם שיק חו"מ סי' ח' (ד"ה ובלא"ה) ונחל יצחק סי' ל"א ענף ו' סוד"ה ויש: (מג) פ"ת (סק"ו) בשם מהרי"ט כנה"ג וברכ"י או' ו', והו"ד במל"מ שם ורעק"א לק' סכ"ג, ובאג"מ (יו"ד ח"א סי' ר"ל ענף ב') כתב דהכי מסתבר ע"ש. והו"ד לק' סכ"ג בבה"מ ע"ש. אמנם בשו"ת בית שלמה (הנ"ל) כתב דאף המהרי"ט לא פסל במסקנתו בלא הכרזה אלא לעדות דבר איסור כמו גיטין וקידושין אבל לעדות ממון אף לדידה בעי הכרזה ע"ש. אבל משאר האחרונים הנ"ל שהביאו דברי המהרי"ט לא משמע הכי: (מד) כמב' באה"ע סי' מ"ב ס"ה: (מה) אולם בבית מאיר שם (סוף ס"ג) משמע דהיינו דוקא בעבר עבירה דרבנן אבל בעבירה דאורייתא אף במקום שאין מלקות אפ"ה פסול מדרבנן לעדות אשה, וכ"מ לכאור' בש"ש ש"ז פ"ה ע"ש. וצע"ק מסתימת הפוסקים בזה: (מו) רמב"ם: (מז) ב"י בשם מרדכי סמ"ע וש"א. ובס' משכן